

קונטרס העומר המערבי

מאת הר"ז זרמתי שליט"א רב ומו"צ בירושת"ו

מכון תורת אמ"ת

www.toratemet.net

{ קיצור הלכות ומנהגים מתוך מאמרים שפורסמו ומתוך ספרו החדש

"הוד יוסף חי" קיצור שולחן מערבי }

מהו טיב מנהג חלוקת מלח לספירת העומר אצל בני המערב?

אכן נהגו בליל שני של פסח לאחר תפילת ערבית לחלק בבהכ"נ לכל מתפלל מלח בתוך שקית, וכן כתב רבי ברוך אסבאג זצ"ל בספרו מנחת משה וז"ל שם "סגולה וסוד גדול לאחוז בידו מעט מלח בליל ראשון לספירת העומר", והדברים ידועים הן עפ"י הפשט שהמלח מסמל כריתת ברית ומבשר גם על החזרת עבודת הקרבנות שלא היו באים בלא מלח, ולקראת ספירת העומר אנו מתפללים להחזרתם, והן עפ"י סוד, והדברים גם ידועים למבינים.

האם ספירת העומר דאורייתא ומהו נוסח לשם יחוד של ספירת העומר של אבותינו (מתוך ספר "הוד יוסף חי") ?

אמ"ת, אנו נוהגים בנוסח של לשם יחוד של ספירת העומר להשאיר את הנוסח על כנו בלא תיקון קרי לומר "מצות עשה של ספירת העומר" ולא להשמיט את מילה "עשה", וזאת מכמה סיבות: א. אנו לא משנים נוסחות ישנים כיון שכך נמצא בכל הסיפורים העתיקים וכן שגור בפי כל. ב. שמא מצוה זו דאורייתא היא באמ"ת כדעת הרמב"ם, גם אם אין בהמ"ק קיים, ולא הוכח כלל וכלל שדעת מר"ן השו"ע היא שזו דרבנן, וניתן אף להוכיח זאת, הלא בספק דרבנן אמרינן סב"ל ואינו חוזר ומברך, והנה הכא מר"ן סובר שהמסתפק אם ברך אם לאו, יברך פעם שנית. ג. גם ניתן לומר מצות עשה על "מצות עשה דרבנן", כפי שכתב הב"ח וכפי שמגדיר בספר חרדים "מצות דרבנן" כמצות עשה והלוא אומרים "חז"ל עשו חיזוק לדבריהם יותר משל דברי תורה". לכן אין לשנות או למחוק את המילה חלילה, אלא יש לומר "מצות עשה" של ספירת העומר, ובזכות אמירה זו נזכה לראות בבניין בהמ"ק, ולכו"ע ספירת העומר דאורייתא תהיה.

אמ"ה ואלו דברי הרב הי"ו באריכות מתוך ספר הוד יוסף חי : "וראיתי את המחמירים באמירת 'לשם יחוד' של ספירת העומר ומשמיטים דווקא את המילה "מצות עשה" מהנוסח המודפס בסיפורים, ותמוה היה הדבר בעיני כי נדמה דווקא שהנוסח הזה אכן הנוסח המקובל גם בקהילותינו, ואמרתני גם על השנוי הזה אעמוד בעזר ה'.

הנה טענותיהם עימהם לשנות את הנוסח ולא לומר "מצות עשה של ספירת העומר" אלא רק "מצות ספירת העומר", כי בזה נראה בעיניהם תלויה הזכרת קיומו של בניין הבית והחזרת העטרה ליושנה, לומר בפה מלא שספירת העומר בזמן הזה אינה דאורייתא ולכולי עלמא, ולדעתי הדלה לא כן היא.

בראשית דברי אזכיר, שנחלקו רבותינו הקדושים הראשונים האם מצות ספירת העומר היא, גם לאחר חורבן הבית, עדיין דאורייתא אם לאו.

מרחן הבית יוסף (סי' תפ"ט) כתב בעניין זמן הספירה שלהרא"ש נראה דבספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן וכו' וגם כתב את דברי הר"ן אשר ציין שרוב המפרשים מסכימים דספירת העומר דליכא הבאה ולא קרבן, אינה אלא מדרבנן בעלמא זכר למקדש, ולפיכך אמרו בתוספות דכיון דמדרבנן היא, טוב לספור וכו' אבל הרמב"ם

כתב (בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין) שמצוה זו של ספירת העומר מוטלת על כל איש ישראל **בכל מקום ובכל זמן**, ולא הכריע מרן השו"ע מהי דעתו, אם כהר"ן והמפרשים או שמא כדעת הרמב"ם שהביא אחרונה.

עוד הביא הבית יוסף את דברי **האבי עזרי**, וכן היא דעת **המודני**, שאם התחיל לברך על דעת לספור יום מסויים וסיים ביום אחר כיוון דלדעתם הספירה דאורייתא, אזלינן לחומרא וצריך לחזור ולברך וכו' ואין בו ברכה לבטלה, והוסיף שלפי מש"כ הר"ן שרוב המפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו אינה אלא מדרבנן בעלמא הויא ספיקא במידי דרבנן לקולא ואינו חוזר ומברך.

וגם הכא לענ"ד לא בא מרן השו"ע להכריע אלא דכיון שרוב המפרשים "בלשון הר"ן" סוברים שהיא מדרבנן, בכגון זה שיש ספק ברכה לבטלה והברכות אינן מעכבות, ואכן לדעת הר"ן אין לחזור ולברך, ברם את דעתו לא גילה כלל, אם דרבנן או כדעת הרמב"ם ורברבי שדאורייתא היא, אלא הכל בשם אומרו (הר"ן) הביא את הדברים.

וכן הקשו אחרונים בשם **המהר"ח** מדוע מרן, אחר אשר הביא את דעת הרא"ש שהספירה דרבנן היא, חזר להביא את האבי עזרי בסתם, הסובר שהיא דאורייתא, וכביכול אין חולק עליו. ותירץ המהר"ח שאין קושיא על דברי עצמו אלא די"ל דלעולם ס"ל לשו"ע דספירת העומר דאורייתא, עיין שם.

ובאמת המעיין היטב הדק בדברי מרן השו"ע בספרו הארוך, לא ימצא שום הכרעה, אם דעתו נוטה לכאן או לכאן, ואם ישנה הכרעה, מכיון שהביא את דעת הרמב"ם בלשון "אבל הרמב"ם", והאבי עזרי בסתם, ועוד דלא נקט שספירה דרבנן אלא בשם הר"ן בלבד, ונראה כדעת המהר"ח שדעתו של מרן מלכא היא שספירת העומר, גם בזמן הזה דאורייתא היא. ובאמ"ת לדעתו של הרמב"ם מצטרפים חבורה קדושה דס"ל כו"ע שדאורייתא היא, ואלו הם: **רבנו ישעיה ממראני** אשר הביא **בשיבולי הלקט** (סי' רל"ד), **הרמ"ה**, וכן היא דעת **האו"ז** (סי' שכט), **החיון** (סי' שו), **השה"ל** (רי"ס רל"ד), ועוד רבים עמהם.

וגם כאשר פסק מרן השו"ע (תפ"ט סי' ס"ב ב') וז"ל "שאם טעו ביום מעונן וברכו ספירת העומר חוזרים לספרו כשתחשך והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות", ולא נתברר מעל לכל ספק אם סובר באמת מרן שספירת העומר דרבנן היא. ואכן העיר **המשנו"ב** (סקי"ד) דבלשון 'המדקדקים', ר"ל דמן הדין היה אפשר להקל לספור אף קודם צה"כ, דבה"ש שהוא ספק לילה אזלינן לקולא, קל וחומר בספק דרבנן שהספירה לרוב הפוסקים דרבנן היא.

אמנם **המשנו"ב** בעצמו סייג את דבריו וגם הוא כתב **בבה"ל** (סעי' א' ד"ה לספור העומר), אחר אשר ציין שדעת הרמב"ם אינה יחידה ומנה כל אלה הסוברים כמותו, והסיק וז"ל "ולפי זה יש סעד גדול למנהגנו שאנו זהירים שלא לספור עד צאת הכוכבים אחר אשר לדעת כמה רבוותא הוא דאורייתא ואח"כ מצאתי כעין זה בא"ד וכו'".

וא"כ גם לדעת המנש"ב בדעת מרן יש להתחשב בדעת הרמב"ם וסיעתו עד להלכה למעשה, ולדעת הא"ר אם ספר ביום מעונן וטעה (סעי' ב') יש לחוש להם ולחזור לספור בלי ברכה.

ועוד, קיימת קושיא גדולה מזו על אלה הטוענים בפשטות שדעת מרן היא שהספירה דרבנן היא, הלא גם מרן פסק (סוף סעי' ח') וז"ל "אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר הימים בברכה", ודבר זה אינו עולה בברור עפ"י הכלל הידוע בספק דרבנן לקולא וספק ברכות להקל!

ובביאור הגר"א כתב על דברי מר"ן הנ"ל דיש אומרים דספירה בזמן הזה דאורייתא. וא"כ מר"ן השו"ע חושש גם הכא לדעת הרמב"ם עד כדי להיכנס בספק ברכה ולא הקל באמירתה.

ולמרות מאמצי המחצית השקל לומר שאולי מיירי בספק ספיקא עדיף, יותר נראה שמרן פסק כאן כדעת הת"ה (סי' נז) הסובר שהיא דאורייתא.

ולא אמנע מלהזכיר את דברי החיי אדם עפ"י דברי השו"ע (הני"ל) וז"ל "היה מסופק אם דילג יום אחד או לא, מברך שאר הלילות בברכה דהא יש אומרים דספירה בזמן הזה דאורייתא, ואם כן הוי ספק דאורייתא ומברך מספק כו".

ודבר חשוב ציין הכא בעל החיי אדם, שבמחלוקת זו בין הראשונים, תופסים את החבל בשתי קצותיו, שלא לבטל את דעת הרמב"ם, שמא הספירה דאורייתא היא, עד כדי להיכנס לספק ברכה ולהחמיר בדאורייתא.

ואומר אני שאם למרות החשש של ספק ברכה לבטלה החמירו לברך בכל מקרה, אף שיש מן הסוברים שהוא איסור תורה ורובם מחשיבים אותו לכל הפחות לאיסור דרבנן, אם כן קל וחומר באמירת 'לשם יחוד' שאין זה גורע כלל וכלל, וחובה להשאיר את המילה "עשה" שמא הלכה כהרמב"ם ודעימיה.

וכעין זה נדמה לי בדברי הערוך השולחן אשר כתב (או ג) "אבל לדעת הרמב"ם וכו' אשר פסק כדעת רוב האמוראים ואע"ג דעתה אין קרבן, וי"ל דעיקר הספירה היא למתן תורה לכן המצוה גם בזמן הזה".

עוד כתב בשם האחרונים (או' יא) שאפילו החל לאכול פוסק וסופר וכו' וזה שהחמיר (המג"א) לפסוק הינו מפני שלהרמב"ם הוי דאורייתא, והנה גם לדעת העה"ש יש להחשיב, אם לא להעדיף, את דעת הרמב"ם, וכן היא דעת הרבה אחרונים.

ואף שאין לי עסק בנסתרות, ראיתי להביא הכא את דברי בעל הבא"ח בשו"ת רב פעלים (חלק א-סוד ישרים סימן ו) וז"ל "הנה ידוע מ"ש רבנו הרש"ש ז"ל, דיו"ט ראשון הוא בפרצופי חג"ת ונה"י הכוללים דזו"ן הכוללים, ויו"ט שני בפרצופי יעקב ורחל, והוא הדבר שכתבתי לעיל בשם תורת חכם, כי פרצופים העליונים נקראים פנימיות, ופרצופים התחתונים נקראים חיצוניות, והוא הדבר שכתב רבנו הרש"ש ז"ל בנה"ש, דכל מצות דאורייתא היא בשני פרצופי חג"ת ונה"י הכוללים דזו"ן הכוללים, אבל מצוות דרבנן הם ביסוד"ד שהם פרצופי יעקב ורחל, ולכן כתב בספירת העומר לבני חו"ל דצריך לאומרה בלילה הראשון אחר ערבית כשאר לילות, כי אין לה שייכות עם הסדר בלילה זה לבני חו"ל, כי מצות ספירת העומר היא מצוה דאורייתא, שהם פרצופי חג"ת ונה"י הכוללים דזו"ן הכוללים, והסדר בלילה זו לבני חו"ל הוא ממצות דרבנן, שהם ביסוד שהם פרצופי יעקב ורחל כנודע, ע"ש", עכ"ל.

ולכן לא אבין למה טרח הראשלי"צ לשעבר לפסוק, מרחוק תביא לחמה, לשנות את נוסח ה'לשם יחוד מצות עשה' לימצוה של ספירת העומר, ע"מ להורות שאינה דאורייתא לדעת מרן! והנה קיצור דבריו בשו"ת יחוה דעת, אחר אשר דן בדבר אחר לגמרי (עיין שו"ת יחוה דעת ח' ו' סי' כט) וכן הביא לשונו בילק"י מוע' עמ' תיב): "ומכל מקום הואיל וספירת העומר בזמן הזה רק מדרבנן, לכן נכון להשמיט מהנוסח של לשם יחוד אמירת הפסוק הני"ל, בכל הלילות של הספירה, ודי לומר הרי אנחנו באים לקיים מצות ספירת העומר לעשות נחת רוח ליוצרנו וכו'. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב".

ולא הבינותי מאי נ"מ להלכה, אחר אשר מרן לא גילה דעתו בצורה ברורה, ואם גילה הרי שחשש באמ"ת לדעת הרמב"ם וסיעתו הסוברים שהספירה בזמן הזה דאורייתא.

ואומר יותר מזה, שיש הטוענים שיש אף מצות עשה דרבנן, כדעת ספר החרדים, וכן ראוי להיות הנוסח אף במצוות דרבנן.

ויש הטוענים עפ"י הקבלה כדעת הרש"ש שהיא דאורייתא ממש ויש נ"מ, בלשם יחוד שיסודו כולו בקבלה לומר דוקא עשה ולא אחר.

ובאמ"ת זהו הנוסח בע"פ ובכתב, וזאת אפילו בסידורים העתיקים והמדויקים ביותר, ולא היה פוצה פה ומצפצף, גם בפני גדולי עולם אמרו כן, ולא חששו לשנות מאז ומעולם.

וחזיתי למש"כ בעל הכה"ח סופר (תפ"ט סעי' א' סק"ז) וז"ל "ואח"כ יאמר נוסח זה הכתוב בסידור הרש"ש ז"ל ונוהגים לאומרו חסידי בית אל יכביץ ההולכים עפ"י דברי האר"י ז"ל : לשם יחוד וכו' הנה אנחנו באים לקיים מצות עשה של ספירת העומר וכו'" עכ"ל הכה"ח, וזאת למרות שדעתו נוטה כרוב המפרשים שספירת העומר דרבנן.

וגם אני הקט' ראיתי בעדות אשכנז המנהג לשיר, בפרט ביום הראשון, "הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה עשה.. לקיים מצות עשה, כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם וכו'".

ובצירוף מש"כ לעיל, האם מצוות צריכות כוונה, ובפרט כאשר אומרו במצוות דרבנן כמו תפילה, ובא האומר לחייב את עצמו לכוון כדבעי, ואולי לא יצא בה י"ח, ובנדון דידן המשמיט בכוונה תחילה את המילה עשה, לא יצא לדעת כל אלה והרמב"ם בראשם הסוברים שמצוה זו דאורייתא וצריכה כוונה. ויוצא שזכרו בהפסדו, והבא לתקן קלקל, ואם הלכה כהרמב"ם באמ"ת ומכריז הוא שלדעתו רק מצוה דרבנן, לעני"ד לא יצא.

המורם מכל הנ"ל, ולמרות שלדעתנו הקלה אין להפריז בעניין אמירת הלשם יחוד' בכלל כאמור לעיל, שבמקרה דנן על ספירת העומר אין לשנות מנוסח המקובל כש"כ עפ"י הקבלה, בפרט לאלה מן המערב, ולאלה המקפידים לומר לשם יחוד בספירת העומר, עליהם להמשיך ולומר בנוסח לשם יחוד (או אחר) בציון המילים "מצות עשה" בלא להשמיטם, כי באמת מרן לא גילה דעתו, ורבים חששו להלכה כדעת הרמב"ם. ומתוך שלא ישמיטו בקום "עשה" את המילה "עשה", כי שב ואל תעשה עדיף בנוגע למסורת אבותינו, כך נזכה לראות בקרוב ממש שהרחמן יחזיר את עבודת בהמ"ק במקומה במהרה בימינו, ותהיה מצוה זו לכו"ע מן התורה, אמנ.

{ כל זאת כתבתי גם אחר עיון בתשובות שבספר כה לחי (סי' י"ב) וכן בדברי בעל בא"ח בשו"ת פעלים (ח"א א"ח סי' א') אשר השתדלו ליישב בטוב טעם ולהסביר כטעמם את פירוש הלשם יחוד גם לפשוטי העם אשר שאלו אותם, בסוד שכינתא הנמצאת בגלותא, אך גם אחר כל זאת גם ביכל נדרי' דיוה"כ ממשיך רוב העם, למרות הסברים רבים ודרשות אין ספור, לחשוב שמיירי בהתרת נדרים לעצמם, ואין מושיע, לכן סמכתי את דעתי על דברי הר"ם במז"ל בפתחה לספר המורה, שם הקדים וכיון את מאמרו "לאחד מעולה מתוך עשרת אלפים אחרים", ואין הדבר שונה בהבנת סוד אמירת לשם יחוד רק ליחידים שבעם }.

אם ענה לשואל בבין השמשות , האם יוכל לספור עם ברכה? ומה נוסח הלשם יחוד של היום ה-49?

סבור אני שאם אדם נשאל מה וכמה היא הספירה היום, אף דאיתא בפוסקים שאם ענה בבין השמשות אינו יכול לספור עוד עם ברכה כיון דלכאורה כבר יצא י"ח באמירה זו, אולם אם כיוון כוונה היפכית שלא לצאת בפירוש באמירה זאת אלא רק להשיב לאדם תשובה בעלמא, לא ניתן לדעתי הדלה לכפות עליו בעל כורחו לצאת י"ח במצוה שאין הוא חפץ לקיים אותה כעת, הלוא היא עובדה דרבא בש"ס שהלך עם לולב כדרך גדילתו ודחה מי שטען כלפיו שכבר יצא, כי לדעתו אף שהמעשה זהה לקיום המצוה, הכוונה היא העיקר, וכאן הכוונה ההפוכה והגלויה היא הקובעת. וה"ה ביום האחרון של הספירה שאין לחשוש מהנוסח האומר "שבע שבתות וכו'" כי גם הכא אינו מתכוון בפירוש לצאת י"ח בספירה ה-מט' אלא גלוי לכל, שכוונתו להכין את עצמו למצוה, לכן גם הכא אין לשנות כלל, וזה מנהגינו לשמור על נוסח הלשם יחוד זהה ללא שנוי כל תקופת הספירה, ואין משמיטים לא את מילת "עשה" ולא את "שבע השבתות".

נישואים בעומר ממתי ועד מתי?

המנהג שלא לישא אשה עד לג' בעומר כיון שאין לו זכר בש"ס ושהוא רק מנהג בעלמא מזמן הגאונים לעשות זכר לאבלות על מות תלמידי רע"ק הי"ד, כאשר ישנה סיבה, כגון שלא קיים מצוה פו"ר או שמא יש חשש שילך החתן לתרבות רעה אצל נכריות, הדבר פשוט דאזלינן לקולא¹ לקיים חו"ק בצנעה, בבית דוקא, אך לא בבית הכנסת ובפרסום רב.

[ובשעת דחק גדולה כגון מחלה או אחר, ניתן לערוך נישואים בימי העומר לכל עדה בימי איסורה, ואף שלא נהגו להקל אפילו למי שלא קיים מצות פו"ר, מסיבה אחרת שהיא חמורה יותר אכן יש להתחשב, דלא שייך בזה לומר שהמנהג דוחה כיון שאין בזה כלל מנהג. וזאת אף לזוג ספרדי היה נראה דמותר לקיים את הנישואים בשעת הדחק הגדולה ואף לברך להם, כש"כ לזוג אשכנזי אשר מקיימים זאת בימי היתרם עד ר"ח אייר. ולענין לברך להם, לא דומה לרב אבל באבילות ל', שהיא אבילות חדשה, ומנהגי העומר (שאין להם יסוד בגמרא) אבילות ישנה תחשב, ולכן יכול הרב הספרדי לברך להם. והעיקר שהרב המסדר הספרדי לא יקל בשמחה יתירה אחר החופה, פרט לכל דברי הנימוסים ושמחת חתן וכלה כדבעי].